

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»
Факультет соціології і права**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан
факультету соціології і права
_____ Яна ЦИМБАЛЕНКО

« ___ » _____ 2020 р.

**ПУБЛІЧНО-ПРАВОВА ОХОРОНА
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

(шифр за ОПП – ВН-04/а)

**ПРОГРАМА
навчальної дисципліни**

рівень вищої освіти – *другий (магістерський)*

спеціальність – *081«Право»*

освітня програма – *ОПП магістерської підготовки*

Ухвалено методичною комісією
факультету соціології і права
Протокол від _____ 2020 р. № ____
Голова методичної комісії

(підпис)

(ініціали, прізвище)

« ___ » _____ 2020 р.

Київ – 2020

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ

професор кафедри публічного права,
д.ю.н., професор Володимир МИСЛИВИЙ

(підпис)

Програму затверджено на засіданні кафедри публічного права

Протокол від «___» _____ 2020 р. № _____

В. о. завідувача кафедри

_____ Дарія МАРІЦ
(підпис)

«___» _____ 2020 р.

Вступ

Програму навчальної дисципліни «Публічно-правова охорона інтелектуальної власності» складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право».

Навчальна дисципліна належить до циклу вільного вибору студентів.

Статус навчальної дисципліни – за вибором студентів.

Обсяг навчальної дисципліни – 4 кредити ЄКТС.

Предмет навчальної дисципліни – це система знань, яку складають загальні засади публічно-правової охорони інтелектуальної власності, кримінально-правовий і адміністративно-правовий аналіз та кваліфікація правопорушень, пов'язаних з порушенням прав інтелектуальної власності.

Сучасний розвиток суспільних відносин вимагає розвію інноваційної економіки на засадах активного залучення інтелектуальної власності у процес виробництва, роль якої стрімко зростає, демонструючи перевагу інтелектуального капіталу над засобами виробництва та природними ресурсами.

Враховуючи, що у найбільш розвинутих країнах інтелектуальний продукт за оцінками Світового банку складає від 60-80% національного багатства, а запровадження у світі нових технологій складає сотні мільярдів доларів на рік, Україна повинна сформувати сучасну парадигму інтеграції інтелектуального потенціалу, враховуючи як національну специфіку, так і міжнародний досвід. Водночас є необхідним формування досконалої системи правової охорони інтелектуальної власності, створення сучасного правового поля із запровадженням дієвих механізмів реалізації правових норм у цій сфері.

Відтак фахівцям у галузі юриспруденції для захисту прав на інтелектуальні здобутки необхідні знання щодо національного законодавства і міжнародних стандартів у цій сфері для забезпечення належної правової охорони об'єктів інтелектуальної власності. У зв'язку з цим, в умовах розвитку національного законодавства, актуалізуються потреби поглибленого вивчення та опанування здобувачами вищої освіти дисципліни, пов'язаної з науковими засадами юридичного аналізу і кримінально-правової та адміністративно-правової кваліфікації правопорушень у сфері охорони інтелектуальної власності як необхідних передумов оволодіння професією юриста.

Специфіка навчальної дисципліни «Публічно-правова охорона інтелектуальної власності» як об'єкта вивчення характеризується системою поєднання методологічних та спеціальних положень, які базуються на ученнях про кримінальні та адміністративні правопорушення та їх склади, з'ясування сутності і змісту їх суспільної небезпечності, шкідливості і протиправності цих деліктів. Особлива увага приділяється формуванню у студентів здатностей і компетенцій щодо застосування норм кримінального і адміністративного законодавства стосовно кримінальних та адміністративних правопорушень, пов'язаних з порушенням прав інтелектуальної власності.

Опанування даною дисципліною публічно-правового циклу передбачає поглиблений розгляд теорії і практики юридичного аналізу та кваліфікації

вказаних злочинів і адміністративних проступків, тлумачення закону, опанування застосування законодавства та судової практики щодо розглядуваних злочинів і правопорушень, використання правових позицій та судових рішень Верховного Суду для вироблення вмінь і формування компетенцій щодо правильної кваліфікації та розмежування вказаних деліктів у сфері охорони прав інтелектуальної власності.

Засвоєння теорії та практики застосування кримінального і адміністративного законодавства і міжнародно-правових норм на базі вивчення зазначеної спеціальної дисципліни, набуття студентами спеціальних знань, вмінь і компетентностей у цій сфері, сприятиме наближенню національного правозастосування до європейських і світових правових стандартів, а отже - досягненню задекларованої в Конституції України правової держави.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна «Публічно-правова охорона інтелектуальної власності» є складовою дисциплін публічно-правового циклу, яка органічно пов'язана з навчальними дисциплінами «Кримінальне право» та «Адміністративне право».

Базою для вивчення навчальної дисципліни «Публічно-правова охорона інтелектуальної власності» є знання, отримані студентами після вивчення таких навчальних дисциплін, як «Теорія держави і права», «Історія держави і права України», «Конституційне право», «Кримінальне право», «Адміністративне право», «Право інтелектуальної власності». Вона є складовою юриспруденції, займає самостійне місце в системі навчальних дисциплін та знаходиться у тісному зв'язку з іншими дисциплінами публічно-правового циклу.

Навчальна дисципліна «Публічно-правова охорона інтелектуальної власності» як складова циклу вільного вибору студентів перебуває у тісному зв'язку з іншими дисциплінами цього циклу, а саме: «Практика укладення договорів у сфері інтелектуальної власності», «Управління правами на об'єкти інтелектуальної власності» та іншими.

Засвоєння матеріалу дисципліни та надбання студентами відповідних знань, вмінь і навичок є необхідною передумовою якісного здійснення ними в майбутньому функцій судді, прокурора, слідчого, адвоката, юрисконсульта, нотаріуса та інших правничих професій на належному професійному рівні.

При вивченні дисципліни студенти повинні опрацьовувати лекційний матеріал, самостійно досліджувати основну і додаткову літературу, використовувати судову практику, емпіричні та статистичні матеріали, виступати з доповідями, брати участь у дискусії на семінарських і практичних заняттях.

Поточний і підсумковий контроль здійснюється шляхом: опитування на семінарських заняттях; написання студентами модульних контрольних робіт; приймання заборгованості з пропущених занять; проведення підсумкового комплексного контролю при складанні студентами заліку.

Методика оцінювання рівня засвоєння матеріалу навчальної дисципліни передбачає використання рейтингової системи оцінювання.

2. Мета та завдання кредитного модуля

2.1. Метою кредитного модуля є формування у студентів здатностей:

– правильного уявлення про поняття, зміст та особливості правової охорони та наукових основ кваліфікації злочинів та адміністративних

правопорушень у сфері інтелектуальної власності;

- оволодіння науково-обґрунтованими знаннями щодо застосування норм кримінального та адміністративного законодавства, опанування практичними навичками юридичного аналізу злочинів та адміністративних правопорушень у сфері прав інтелектуальної власності як підґрунтя дотримання законності, захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави;

- продуктивного застосування теоретичних і прикладних положень кримінального та адміністративного права щодо кваліфікації злочинів і адміністративних правопорушень у сфері охорони прав інтелектуальної власності під час здійснення професійних функцій.

2.2. Основні завдання кредитного модуля

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти після засвоєння навчальної дисципліни мають продемонструвати такі результати навчання:

знання:

- історико-правових виток інтелектуальної власності, а також передумов зародження та виникнення права інтелектуальної власності;

- початку формування законодавства щодо прав інтелектуальної власності, тенденцій і особливостей формування континентальної та англо-американської систем охорони прав інтелектуальної власності;

- формування засад міжнародно-правового регулювання у сфері охорони прав інтелектуальної власності;

- особливостей сучасної системи публічно-правової охорони прав інтелектуальної власності в Україні;

- системи кримінально-правових та адміністративно-правових норм, що забезпечують охорону прав у сфері інтелектуальної власності;

- ролі об'єкта та предмета злочинів і адміністративних правопорушень у формуванні системи норм з охорони прав інтелектуальної власності;

- галузевого і міжгалузевого законодавства та підзаконних нормативних актів, що регулюють суспільні відносини у сфері охорони прав інтелектуальної власності;

- загальних засад і особливостей кваліфікації злочинів та адміністративних правопорушень у сфері охорони прав інтелектуальної власності;

уміння:

- застосовувати теоретичні положення основ наукової кваліфікації злочинів та адміністративних правопорушень у сфері інтелектуальної власності;

- встановлення та юридичного закріплення відповідності ознак вчиненого суспільно небезпечного діяння з ознаками складу злочину, та адміністративного проступку з ознаками складу правопорушення, передбачених конкретними кримінально-правовими або адміністративно-правовими нормами;

- здійснення системного аналізу і застосування при кваліфікації

суспільно небезпечних діянь та адміністративних деліктів відповідних кримінально-правових та адміністративно-правових норм;

- застосування правил кваліфікації суспільно небезпечних діянь та адміністративних правопорушень при використанні відповідних положень теорії та практики кваліфікації злочинів та адміністративних проступків;

- кваліфікації злочинів та адміністративних проступків, пов'язаних з порушенням авторського права, суміжних прав, прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію та іншими, передбаченими законодавством правами на об'єкти прав інтелектуальної власності.

- відмежування злочинів та адміністративних правопорушень у сфері прав інтелектуальної власності від суміжних деліктів.

досвід:

- поєднання доктринальних і прикладних положень кримінального та адміністративного права щодо аналізу кримінальних та адміністративних правопорушень, пов'язаних з порушенням прав інтелектуальної власності.

- володіння спеціальною термінологією, теоретичного осмислення суперечностей, колізій та інших складних питань, пов'язаних з кримінально-правової та адміністративно-правовою охороною, а також кваліфікацією кримінальних та адміністративних правопорушень, навичками їх вирішення та належного обґрунтування;

- оволодіння засобами алгоритмічного аналізу кримінально-правових та адміністративно-правових ситуацій (завдань, судових рішень, прецедентів тощо) та визначення їх юридичної оцінки.

2. Зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Публічно-правові засади охорони прав інтелектуальної власності

Тема 1.1. Інтелектуальна власність як об'єкт публічно-правової охорони

Історико-правові витоки охорони творчої діяльності (Древній Рим, Стародавня Греція). Зародження елементів авторського права. Розвиток інтелектуального потенціалу суспільства на засадах меценатства (Відродження).

XV століття – період визнання права власності на результати творчої діяльності. Перші патенти на винахід у Флоренції (1421 р.), патенти Генріха VI в Англії (1449 р.). Перший правовий акт визнання існування інтелектуальної власності (Декларація (Хартія) Венеціанської республіки (1474 р.)). Зміна системи привілеїв законами, якими визнається авторське право.

Указ Марії Тюдор (Англія, 1557 р.) про монополію на книгодрукування і книготоргівлю в країні (*copyright*) та інститути авторського і патентного права у Статуті про монополії Якова I (Англія, 1624 р.). Патентне право в Епоху Просвітництва. Перші закони з авторської та патентної діяльності Статут королеви Анни (Англія, 1710 р.) та охорона опублікованого твору.

Патентні та авторські закони, прийняті в США, Франції та інших європейських країнах. Поява ринку права на видання. Право автора на літературні твори у Франції (Закони 1791 і 1793 рр.) і гарантії захисту всіх форм творчості. Патентний закон 1791 року про власність на творчу діяльність.

Видача привілеїв на винаходи в Російській імперії (середина XVIII ст.).

Походження поняття «інтелектуальна власність» у французькому законодавстві кінця XVIII століття. Закон про авторське право в США (1790 р.) і закон про патенти (1792 р.). Закон про патенти (ФРН, 1877 р.).

Виникнення понять «виняткові права», «інтелектуальні права», «охорона промислових прав» і т. п.) як прав особливого роду.

Особливості англо-американської і континентальної систем авторського права. Школа природного права. У центрі континентальних авторсько-правових систем знаходиться захист творця, в той час як англо-американська система авторського права націлена на охорону твору як такого. Зближення вказаних систем у XX столітті.

Початок формування міжнародного права інтелектуальної власності в кінці XIX ст. (Паризька, Бернська, Женевська конвенції).

Оновлення патентного законодавства у другій половині XX ст. у патентних законах Нідерландів (1963 р.), країнах Скандинавії (1967 р.), ФРН (1967 р.), Франції (1968 р.), Японії (1970 р.), Англії (1977 р.), а також Італії, Канади, США.

Розвиток права інтелектуальної власності в Україні на теренах Російської імперії. Видача привілеїв на монополне виробництво окремих товарів згідно із Законом «Про привілеї на різні винаходи і відкриття в мистецтві і ремеслах» (1812 р.).

«Положення про право власності на фабричні рисунки і моделі» (1864 р.) як складова Статуту про промисловість. «Положення про авторське право» (1911 р.).

Радянська доба інтелектуального права. Декрет ЦВК «Про державне видавництво» (1917 р.). Ліквідація системи патентної охорони після Жовтневої революції (Декрет від 30.06.1919 р.). СРСР – монополіст інтелектуального фонду націй. Приєднання СРСР до міжнародних актів (1965 р, 1973 р., 1995 р.) з прав інтелектуальної власності. Приєднання УРСР до Всесвітньої організації інтелектуальної власності (далі – ВОІВ) 26.04.1970 р. та участь у Міжнародному (Паризькому) союзі з охорони промислової власності та Міжнародному (Бернському) союзі з охорони літературних і художніх творів.

Постанова Ради Міністрів СРСР «Про промислові зразки» (1965 р.). «Положення про промислові зразки» наближене до міжнародних стандартів (1981 р.). Закони СРСР «Про винаходи в СРСР» та «Про промислові зразки» (1991 р.).

Розбудова національної системи правової охорони інтелектуальної власності на початку незалежності України (закони України «Про власність» 1991 р., «Про авторське право і суміжні права» 1993 р., «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» 1993 р., «Про охорону прав на промислові зразки»

1993 р. та інші.

Налагодження Україною співробітництва зі світовою спільнотою та міжнародними організаціями (ВОІВ) у сфері інтелектуальної власності. Становлення інформаційного суспільства, розвій високих технологій як потреба щодо охорони інтелектуальних продуктів та правова політика в сегменті інтелектуальної власності. Інтелектуальна власність – стратегічний чинник конкурентоспроможності економіки, розвитку високотехнологічних галузей виробництва, кваліфікованих кадрів і досягнення високих стандартів життя в Україні.

Створення в Україні системи охорони прав інтелектуальної власності. Курс на інтеграцію до ЄС і вступ до Світової організації торгівлі (далі – СОТ) та захист прав на об'єкти авторських і суміжних прав та об'єкти промислової власності.

Походження поняття «інтелектуальна власність» та теорії права інтелектуальної власності як природного права. Інтелектуальна власність у законодавстві України. Статут ВОІВ про «інтелектуальну власність». Зміст права інтелектуальної власності та її об'єкти.

Охорона інтелектуальної власності Конституцією України, цивільним, господарським, митним, адміністративним, кримінальним, процесуальним та іншими галузями законодавства, спеціальними законами, міжнародними договорами у сфері інтелектуальної власності.

Необхідність створення Національної системи охорони інтелектуальної власності в Україні та її основні напрямки.

Тема 1.2. Поняття публічно-правової охорони інтелектуальної власності та її види у сучасному вимірі

Положення Конституції України про регулювання правовідносин у сфері прав інтелектуальної власності (ч. 4 ст. 13, ч. 1 ст. 41, ч. 1 ст. 54 та ін.). Право громадянин на свободу творчості та результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності, захист інтелектуальної власності, авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Норми цивільного, кримінального, адміністративного, митного, господарського законодавства України щодо охорони прав інтелектуальної власності.

Конституційні гарантії прав, свобод та законних інтересів громадян у національному законодавстві та нормативних актах щодо регулювання та охорони прав інтелектуальної власності.

Розуміння, тлумачення і застосування в теорії і на практиці визначень «охорона», «забезпечення» та «захист» прав інтелектуальної власності, їх спорідненість та самостійне значення у законотворчій, правозастосовній і профілактичній діяльності, спрямованій на запобігання правопорушенням проти інтелектуальної власності.

Поняття «охорони» прав інтелектуальної власності як системи норм, що передбачають відповідальність та заходи примусового впливу за порушення

встановленого порядку функціонування суспільних відносин у зазначеній сфері.

Галузі публічного права, які характеризуються найбільш концентрованим впливом на суб'єктів, які вчиняють правопорушення проти творчої діяльності учасників процесу створення продуктів інтелектуальної власності.

Виокремлення серед існуючих публічно-правових видів охорони прав інтелектуальної власності тих, що вживаються до суспільно небезпечних діянь (злочинів), а також адміністративних правопорушень (проступків), які заподіюють у цій сфері шкоду людині, суспільству та державі.

Загальна характеристика кримінально-правових засобів охорони прав інтелектуальної власності від кримінальних та адміністративних правопорушень.

Тема 1.3. Міжнародно-правова охорона інтелектуальної власності

Економічне, соціальне, політичне значення інтелектуальної власності у розвитку суспільних відносин та потреба їх міжнародно-правової охорони. Проблеми охорони інтелектуальної власності в умовах глобалізації суспільства на регіональному, континентальному та світовому рівнях.

Міжнародні угоди та національне законодавство держав у сфері охорони інтелектуальної власності. Двосторонні та багатосторонні міжнародні угоди між державами у зазначеній сфері в правовому контексті до джерел права інтелектуальної власності. Необхідність співпраці держав при захисті права інтелектуальної власності від порушень за межами своїх країн.

Застосування міжнародних конвенцій та інших форм міжнародно-правового співробітництва. Уникнення колізій між національним законодавством і міжнародно-правовими актами з питань охорони прав інтелектуальної власності.

Міжнародні договори – платформа виявлення та усунення порушень інтелектуальних прав громадян країн-учасниць та напрямки їх співробітництва. Міжнародні конвенції, договори, угоди та інші документи як основа міжнародної системи охорони інтелектуальної власності. Міжнародно-правові документи з питань інтелектуальної власності, до яких приєдналася Україна.

Договори про захист інтелектуальної власності: Бернська конвенція про захист літературних і художніх творів; Брюссельська конвенція про розповсюдження сигналів, що несуть програми через супутник; Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм; Мадридська угода про санкції за неправдиві та неправильні позначення походження виробів; Найробський договір про охорону олімпійського символу; Паризька конвенція про охорону промислової власності; Договір про патентне право (РІТ); Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення; Договір про закони про торговельні марки; Договір про міжнародну реєстрацію аудіовізуальних творів; Вашингтонський договір про

інтелектуальну власність стосовно інтегральних схем; Договір ВОІВ про авторське право; Договір ВОІВ про виконання і фонограми та інші.

Загальна характеристика та особливості міжнародно-правових актів з охорони права інтелектуальної власності.

Суб'єкти адміністрування міжнародно-правових актів з питань прав інтелектуальної власності. ВОІВ як суб'єкт спеціалізованих організацій ООН (1974 р.). Структура, компетенція та завдання ВОІВ у сфері сприяння захисту інтелектуальної власності.

Роль ВОІВ у реформуванні національного законодавства та розкритті потенціалу інтелектуальної власності країн-учасниць.

Розділ 2. Кримінально-правова охорона інтелектуальної власності

Тема 2.1. Проблеми об'єкта злочинів проти інтелектуальної власності та кримінально-правової охорони авторського права і суміжних прав

Учення про об'єкт злочину у вітчизняному кримінальному праві: поняття об'єкта, його видів та методологічного значення. Сучасні модернізації об'єкта злочину («блага», «цінності», «інтереси» та ін.). Класифікації об'єктів у кримінальному праві. Видовий об'єкт злочинів, його методологічне, теоретичне та прикладне значення в системі об'єктів злочину.

Злочини, пов'язані з порушенням прав інтелектуальної власності у Розділі V Особливої частини КК України «Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина» (ст. 176 «Порушення авторського права і суміжних прав», ст. 177 «Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію»). Інші злочини проти інтелектуальної власності, передбачені ст. ст. 203¹, 229, 231, 232 КК у Розділі VII Особливої частини КК України «Злочини у сфері господарської діяльності».

Проблеми визначення місця злочинів у сфері інтелектуальної власності в системі Особливої частини КК України, доктринальні ідеї щодо їх виокремлення в Особливій частини КК України та їх дискусійність.

Поняття порушення авторського права і суміжних прав (ст. 176 КК). Суспільна небезпека злочину.

Об'єктивні ознаки порушення авторського та суміжних прав. Безпосередній об'єкт злочину. Відносно самостійні інститути інтелектуальної власності, які охороняє дана кримінально-правова норма. Поняття авторського права (ст. 433 Цивільного кодексу (далі – ЦК) та ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права»). Об'єкти авторського права. Об'єкти, на які не поширюється авторське право.

Особисті немайнові права, які не можуть бути передані (відчужені) іншим особам. Майнові права автора чи іншої особи, яка має авторське право. Поняття виключного права на використання твору.

Поняття суміжних прав (ст. 449 ЦК та ст. 35 Закону «Про авторське право і суміжні права»). Об'єкти суміжних прав. Особисті немайнові права виконавців

та права на ім'я. Майнові (виключні) права та їх види. Виключне право – майнове право особи.

Предмет злочину – об'єкти авторських і суміжних прав (твір, аудіовізуальний твір, похідний твір, твір архітектури, твір образотворчого мистецтва, твір ужиткового мистецтва, комп'ютерна програма, база даних (компіляція даних), відеограма, фонограма, публічне виконання, програма мовлення).

Потерпілий як обов'язкова ознака складу злочину.

Об'єктивна сторона складу злочину. Бланкетність диспозиції норми. Законодавство з питань авторського права та суміжних прав. Врахування при кваліфікації цих злочинів міжнародних договорів. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав» від 4.06.2010 р. № 5.

Основні форми прояву об'єктивної сторони складу злочину: незаконне відтворення об'єктів авторського права (творів науки, літератури і мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних); незаконне відтворення об'єктів суміжних прав (виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення); незаконне розповсюдження об'єктів авторського права (творів науки, літератури і мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних); незаконне розповсюдження об'єктів суміжних прав (виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення); незаконне тиражування та розповсюдження виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення на аудіо- та відеокасетах, дискетах, інших носіях інформації; камкординг, кардшейрінг, інше порушення авторського права і суміжних прав, фінансування таких дій.

Суспільно небезпечні наслідки злочину, їх вид та розмір. Дискусійні питання щодо визначення розміру шкоди та шляхи їх вирішення.

Причинний зв'язок між діями винної особи та завданою шкодою. Конструкція складу злочину та момент його закінчення.

Суб'єкт та суб'єктивна сторона складу злочину, їх ознаки.

Кваліфікуючі (ч. 2 ст. 176 КК) та особливо кваліфікуючі (ч. 3 ст. 176 КК) ознаки складу злочину.

Співвідношення складу злочину з діянням, передбаченим ст. 216 КК України. Відмежування складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 176 КК, від проступку, що кваліфікується за ст. 51² КУпАП.

Тема 2.2. Незаконне використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка, топографії інтегральної мікросхеми, сорту рослин, раціоналізаторської пропозиції (ст. 177 КК)

Поняття злочину, передбаченого ст. 177 КК України.

Безпосередній об'єкт злочину. Майнові права на об'єкти інтелектуальної власності (ст. 464 і 474 ЦК).

Незаконність дій як обов'язкова ознака об'єктивної сторони складів злочинів, передбачених ч. 1 ст. 177 КК. Бланкетність диспозиції норми. Конвенційна, законодавча і нормативно-правова база кваліфікації вказаних злочинів.

Предмет злочину: винахід, корисна модель, промисловий зразок, топографія інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторська пропозиція. Ознаки придатності предметів злочинів для набуття права інтелектуальної власності, їх особливості та загальна характеристика.

Предмети, які не передбачені ст. 177 КК як об'єкти прав інтелектуальної власності: наукові відкриття, знаки для товарів і послуг, фірмові найменування, твори, комп'ютерні програми, бази даних, виконання, фонограми, відеограми і програми мовлення, кваліфіковані зазначення походження товару.

Колізія кримінального і цивільного законодавства стосовно породи тварин як предмета даного злочину.

Об'єктивна сторона складу злочину. Способи вчинення злочину: незаконне використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка, топографії інтегральної мікросхеми, сорту рослин, раціоналізаторської пропозиції; привласнення авторства на вказані об'єкти права інтелектуальної власності; інше порушення права на ці об'єкти.

Поняття використання предмета злочину. Види такого використання інтелектуального продукту або застосування процесу, що охороняється патентом, без згоди його власника. Відповідність ознак такого виготовлення ознакам формули винаходу.

Привласнення авторства на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин та раціоналізаторську пропозицію та її ознаки.

Інше порушення права на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію, що посягає на встановлений законодавством порядок реалізації особистих немайнових і майнових прав на ці об'єкти.

Суспільно небезпечні наслідки як обов'язкова ознака об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 177 КК. Вид і розмір матеріальної шкоди та їх значення для кваліфікації злочину. Причинний зв'язок між діями винної особи та шкодою, що настала.

Відмежування складу злочину, передбаченого ст. 177 КК України, від правопорушень, що кваліфікуються за ст. 51² КУпАП.

Суб'єкт злочину, передбаченого ч. 1 ст. 177 КК. Суб'єктивна сторона злочину та її ознаки.

Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки злочину, передбачені в ч. ч. 2 і 3 ст. 177 КК.

Тема 2.3. Інші злочини проти прав інтелектуальної власності

Незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва (ст. 203¹ КК України).

Об'єкт злочину в частині прав інтелектуальної власності. Предмети злочину як обов'язкова ознака даного складу злочину (диски для лазерних систем зчитування, матриці, обладнання та сировина для їх виробництва) та їх кримінально-правова характеристика.

Бланкетний вид диспозиції складу злочину, законодавство та норми, що мають кримінально-правове значення (Закон України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування» 2002 р., «Про авторське право і суміжні права» 2001 р.), інші закони та міжнародні договори України.

Об'єктивна сторона складу злочину. Характеристика діянь, що порушують законодавство, яким регулюються виробництво, експорт, імпорт, зберігання, реалізація та переміщення дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання чи сировини для їх виробництва, якщо ці дії вчинені у значних розмірах. Конструкція складу злочину та момент його закінчення.

Суб'єкт складу злочину та його особливості. Суб'єктивна сторона злочину та спеціальна мета в її структурі.

Кваліфікуючі ознаки злочину в ч. 2 ст. 2031 КК.

Незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару (ст. 229 КК України).

Основний безпосередній об'єкт злочину в частині прав інтелектуальної власності. Особливості предмета злочину (знак для товарів чи послуг, фірмове найменування, кваліфіковане зазначення походження товару).

Характеристика об'єктивної сторони складу злочину. Конструкція та момент закінчення злочину, вид шкоди, її розмір та характеристика.

Суб'єкт і суб'єктивна сторона складу злочину.

Кваліфікуючі (ч. 2 ст. 229 КК) та особливо кваліфікуючі (ч. 3 ст. 229 КК) ознаки злочину.

Відмежування злочинів, передбачених ст. 229 КК, від суміжних складів (ст. 192 КК), а також кваліфікація цих діянь за сукупністю (ст. 361 КК).

Незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю (ст. 231 КК України).

Безпосередній об'єкт злочину в частині суспільних відносин, що стосуються прав інтелектуальної власності. Предмет злочину (відомості, що становлять комерційну або банківську таємницю). Поняття комерційної та банківської таємниці, розголошення яких може заподіяти шкоду інтересам суб'єкта господарювання. Склад і обсяг указаних відомостей, спосіб їх захисту та правового регулювання. Види інформації, що становить комерційну або банківську таємницю.

Бланкетний характер диспозиції норми (ст. 36 ГК, постанова КМУ «Про перелік відомостей, які не становлять комерційної таємниці» 1993 р. № 611, Закон України «Про банки і банківську діяльність» 2000 р., Правила збереження, захисту, використання та розкриття банківської таємниці, затверджені постановою Правління НБУ 2006 р. № 267).

Об'єктивна сторона злочину: умисні дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну чи банківську таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей; незаконне використання таких відомостей, якщо воно спричинило істотну шкоду

суб'єкту господарської діяльності. Конструкція вказаних складів злочинів та момент їх закінчення. Поняття істотної шкоди як наслідку злочину та її види.

Суб'єкт злочину та суб'єктивна сторона, спеціальна мета як ознака суб'єктивної сторони.

Розголошення комерційної або банківської таємниці (ст. 232 КК України).

Безпосередній об'єкт злочину в частині прав інтелектуальної власності. Предмет злочину – відомості, що становлять комерційну або банківську таємницю.

Об'єктивна сторона злочину як сукупність ознак: дія у вигляді розголошення відповідною особою комерційної або банківської таємниці; істотна шкода суб'єкта господарської діяльності; причинний зв'язок між діянням і наслідком. Характеристика розголошення комерційної таємниці (Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» 1996 р., ст. 36 ГК). Способи розголошення банківської таємниці. Істотна шкода як наслідок злочину та її встановлення. Конструкція складу злочину і момент його закінчення.

Суб'єкт злочину та його особливості. Суб'єктивна сторона злочину та її мотиви.

Кваліфікація злочину за сукупністю діянь, передбачених ст. 231, і, зокрема, статтями 361, 362 КК.

Розділ 3. Адміністративно-правова охорона інтелектуальної власності

Тема 3.1. Адміністративно-правова охорона об'єктів інтелектуальної власності

Адміністративна відповідальність як публічно-правовий засіб охорони об'єктів інтелектуальної власності. Розвиток адміністративного законодавства щодо охорони суспільних відносин у сфері інтелектуальної власності.

Ступінь наукової розробки проблем адміністративно-правової охорони прав інтелектуальної власності.

Поняття адміністративно-правового захисту прав та інтересів особи. Реалізація права на такий захист з моменту порушення прав інтелектуальної власності. Припинення неправомірних дій і поновлення порушених прав суб'єктів прав інтелектуальної власності нормами адміністративного права.

Поняття адміністративно-правової охорони прав інтелектуальної власності. Механізм публічно-правової охорони інтелектуальної власності. Адміністративно-правове середовище як система норм, що забезпечує охорону прав інтелектуальної власності.

Міжнародні і національні джерела адміністративно-правової охорони інтелектуальної власності та їх система. Сприяння міжнародних договорів, до яких приєдналася Україна, захисту прав у сфері інтелектуальної власності та вдосконалення їх законодавства.

Охорона прав інтелектуальної власності Цивільним, Господарським, Митним кодексами України, законами України «Про авторське право і суміжні права», «Про інформацію», «Про видавничу справу», «Про захист від

недобросовісної конкуренції», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про розповсюдження мірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз» та іншими.

Механізм забезпечення застосування законів у зазначеній сфері підзаконними нормативними актами.

Об'єкти адміністративно-правового захисту авторських прав, передбачені ст. 51² КУпАП. Адміністративна відповідальність у сфері авторського права за: демонстрування і розповсюдження фільмів без державного посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів (ст. 164⁶ КУпАП); незаконне розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних (ст. 164⁹ КУпАП); порушення законодавства, що регулює виробництво, експорт, імпорту дисків для лазерних систем зчитування, експорт, імпорту обладнання чи сировини для їх виробництва (ст. 164¹³ КУпАП).

Перспективи розвитку інтелектуальної власності в рекомендаціях парламентських слухань, державних програмних документах, законодавстві та нормативно-правових актах з питань інтелектуальної власності.

Становлення інформаційного суспільства і його трансформація в кібернетичну цивілізацію на підґрунті інтелектуальних досягнень. Необхідність охорони цих суспільних відносин засобами адміністративно-правового впливу.

Процес зростання об'єктів авторського права в життєдіяльності соціуму. Поява нових видів правопорушень та їх ефективно запобігання. Узагальнення правозастосовної та судової практик з питань охорони інтелектуальної власності. Судова практика щодо застосування законодавства у справах про захист прав інтелектуальної власності.

Питання вдосконалення правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності, зокрема з охорони авторського права, а також усунення перешкод, що заважають реалізації прав суб'єктів права інтелектуальної власності, засобами адміністративного права.

Засади національної системи регулювання сфери інтелектуальної власності в Україні. Процес входження країни у європейське і світове співтовариство у зазначеній сфері. Створення в Україні Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Адміністративно-правова охорона прав інтелектуальної власності в Україні у взаємодії з ВОІВ і СОТ.

Інтелектуальна власність в Україні як стратегічний ресурс у структурі внутрішнього валового продукту. Її значення у підвищенні конкурентоспроможності економіки, поліпшенні інноваційного розвитку та інтеграції України у світовий економічний простір, підвищення її міжнародного авторитету.

Тема 3.2. Адміністративно-правова охорона прав на об'єкт права інтелектуальної власності

Поняття порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності (ст. 51² КУпАП).

Об'єкт правопорушення – майнові та немайнові права суб'єктів права інтелектуальної власності. Загальна характеристика особистих немайнових прав і майнових прав власника інтелектуального продукту та його виключні права.

Об'єктивна сторона правопорушення, передбаченого ст. 51² КУпАП. Бланкетність диспозиції норми. Законодавство, що регулює відносини у цій сфері. Способи вчинення правопорушення. Оприлюднення, опублікування, відтворення, розповсюдження без згоди автора (власника патенту чи свідоцтва) літературного або художнього твору та інших предметів правопорушення. Привласнення авторства на об'єкти промислової власності. Інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності.

Потерпілий як обов'язкова ознака правопорушення. Порядок встановлення суб'єкта права інтелектуальної власності.

Інші обставини адміністративного правопорушення. Довідкові дані Міністерства економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства України, що враховуються при аналізі правопорушення. Висновок експертизи щодо вказаних проваджень.

Вид і розмір матеріальної шкоди, що тягне адміністративну відповідальність.

Суб'єктивна сторона правопорушення та його суб'єкт. Загальні і спеціальні ознаки суб'єкта.

Розмежування адміністративних правопорушень, передбачених ст. 51² і ст. 164⁹ КУпАП як загальної та спеціальної норм.

Поняття правопорушення, передбаченого ст. 164⁶ «Демонстрування і розповсюдження фільмів без державного посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів» КУпАП.

Об'єкт правопорушення. Фільм (аудіовізуальний твір кінематографії) як предмет даного правопорушення. Поняття фільмокопії.

Об'єктивна сторона правопорушення. Способи вчинення правопорушення. Демонстрування або розповсюдження фільмів шляхом продажу чи передачі в прокат фільмокопій без державного посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів.

Незаконне демонстрування фільму у призначених для цього приміщеннях на відеоустановках, а також каналами мовлення телебачення. Розповсюдження – виготовлення фільмокопій без державного посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів з метою їх демонстрування, продаж, а також передача в прокат. Розповсюдження (прокат) фільму – це виготовлення фільмокопій (тиражування), продаж та передача їх у прокат юридичним та фізичним особам.

Право на розповсюдження і демонстрування фільмів (національних та іноземних) відповідно до вимог законів України «Про кінематографію», «Про авторське право і суміжні права» та інших нормативних актів. Суб'єкт надання

такого права. Документ, який засвідчує право та визначає умови розповсюдження і демонстрування фільмів. Державний реєстр фільмів.

Суб'єкт правопорушення. Суб'єктивна сторона правопорушення та її ознаки. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки правопорушення.

Незаконне розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних, передбачене ст. 164⁹ КУпАП.

Об'єкт правопорушення. Особливості предмета правопорушення. Контрольна марка і маркування як засіб ідентифікації. Єдиний реєстр одержувачів контрольних марок.

Об'єктивна сторона правопорушення. Бланкетність диспозиції норми. Закон України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» (2000 р.). Інші нормативні акти, що забезпечують порядок зберігання обігу цих предметів.

Поняття розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм та інших не маркованих предметів правопорушення. Ознаки недодержання порядку розповсюдження об'єктів авторських і суміжних прав, встановленого державою.

Експертиза встановлення контрафактних примірників. Інші докази розповсюдження контрафактної продукції.

Суб'єкт права інтелектуальної власності, права якого порушуються. Завдані збитки правопорушенням.

Суб'єктивна сторона правопорушення, її особливості. Суб'єкт правопорушення.

Відповідальність реалізатора і суб'єкта підприємницької діяльності (власник, орендар торговельної точки, кіоску, відділу магазину тощо), якщо він організував незаконне розповсюдження.

Помилки при визначенні адміністративної відповідальності за ст. 164⁹ КУпАП та ст. 51² КУпАП.

Тема 3.3. Адміністративно-правова охорона авторського і суміжних прав, пов'язаних з використанням мережі Інтернет

Створення всесвітньої мережі Інтернет і протидія зловживанням комп'ютерними мережами у сфері інтелектуальної власності. Засоби адміністративно-правової охорони інтелектуальної власності у мережі Інтернет.

Охорона авторських прав у сфері Інтернет і діяльність ВОІВ. Договір про виконання і фонограми з метою забезпечення відповідних прав і можливостей власників щодо використання ефективної охорони при розповсюдженні їх творів через Інтернет шляхом електронної торгівлі (1996 р.). Національний рівень реалізації Інтернет-договорів.

Питання відстеження об'єкта прав інтелектуальної власності у мережі Інтернет. Конфіденційність, технологічні складнощі, відсутність нормативної бази, невизначеність спеціальної термінології, транскордонність використання об'єктів авторського права у кіберпросторі тощо.

Відсутність надійних механізмів захисту прав інтелектуальної власності у цій сфері. Проблема плагіату. Функціонування онлайн ресурсів та об'єкти інтелектуальної власності.

Правові прогалини у сфері використання Інтернету. Кібератаки. Вилучення таємної і конфіденційної інформації. Потреби законодавчого вдосконалення охорони прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет.

Порушення умов і правил, що визначають порядок припинення порушень авторського права і (або) суміжних прав з використанням мережі Інтернет (ст. 164¹⁷ КУпАП).

Об'єкт правопорушення.

Об'єктивна сторона правопорушення. Бланкетний вид диспозиції. Закон України «Про авторське право і суміжні права» та спеціальна термінологія, пов'язана з правом інтелектуальної власності (веб-сайт, веб-сторінка, власник веб-сайту, камкординг, кардшейрінг та ін.).

Форми протиправної поведінки. Невчинення власником веб-сайту або постачальником послуг хостингу передбачених законодавством про авторське право і суміжні права дій щодо унеможливлення доступу користувачів мережі Інтернет до об'єктів авторського права і (або) суміжних прав. Ненадання або несвоєчасне надання відповіді на заяву суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав власником веб-сайту, постачальником послуг хостингу. Наведення завідомо недостовірних відомостей у відповіді на заяву суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав, власником веб-сайту, постачальником послуг хостингу. Нерозміщення власниками веб-сайтів, постачальниками послуг хостингу на власних веб-сайтах, в публічних базах даних записів про доменні імена (WHOIS) достовірної інформації про себе.

Суб'єктивна сторона вказаного правопорушення та її особливості. Суб'єкт правопорушення та її спеціальні ознаки.

Кваліфікуюча ознака даного складу правопорушення передбачає повторність даного діяння (ч. 2 ст. 164¹⁷ КУпАП).

Наведення завідомо недостовірної інформації у заявах про припинення авторського права і (або) суміжних прав, вчинених з використанням мережі Інтернет (ст. 164¹⁸ КУпАП).

Закон України «Про авторське права і суміжні права» – ст. 52¹ щодо порушення авторського права і суміжних прав, вчиненого з використанням мережі Інтернет.

Об'єкт та предмет правопорушення.

Об'єктивна сторона правопорушення. Наведення особою завідомо недостовірної інформації щодо наявності авторського права і (або) суміжного права у заяві про припинення порушень авторського права і (або) суміжних прав з використанням мережі Інтернет, направленої відповідно до законодавства про авторське право і суміжні права.

Заявник носій авторського права і суміжних прав. Власник веб-сайту та веб-сторінки. Постачальник послуг хостингу.

Суб'єктивна сторона та суб'єкт правопорушення.

3. Заплановані види навчальної діяльності та методи навчання

Навчальний матеріал навчальної дисципліни «Публічно-правова охорона інтелектуальної власності» подається у вигляді лекцій. Семінарські заняття заплановано у формі опитування, бесіди, дискусії тощо. Навчальним планом для студентів денної форми навчання передбачено написання модульної контрольної роботи (МКР), заочної форми навчання – домашньої контрольної роботи (ДКР).

При вивченні дисципліни студенти мають опрацьовувати лекційний матеріал, самостійно досліджувати основну і додаткову літературу, використовувати емпіричний, статистичний матеріал, судову практику, виступати з доповідями, брати участь у дискусії на семінарських заняттях.

Поточний і підсумковий контроль здійснюється шляхом: опитування на семінарських заняттях; написання студентами модульних контрольних робіт; приймання заборгованості з пропущених занять; проведення підсумкового комплексного контролю при складанні студентами заліку та екзамену.

Застосовуються стратегії активного і колективного навчання, які визначаються такими методами і технологіями:

1) методи проблемного навчання (проблемний виклад, частково-пошуковий (евристична бесіда) метод;

2) особистісно-орієнтовані (розвиваючі) технології, засновані на активних формах і методах навчання («мозковий штурм», «аналіз ситуацій», ділові, рольові ігри, дискусія, експрес-конференція, навчальні дебати, круглий стіл, кейс-технологія та ін.);

3) інформаційно-комунікаційні технології, що забезпечують проблемно-дослідницький характер процесу навчання та активізацію самостійної роботи студентів (електронні презентації для лекційних занять, використання аудіо-, відео-підтримки навчальних занять, розробка і застосування на основі комп'ютерних і мультимедійних засобів творчих завдань, доповнення традиційних навчальних занять засобами взаємодії на основі мережевих комунікаційних можливостей (інтернет-форум, інтернет-семінар і ін.).

4. Оцінювання результатів навчання

Навчальна дисципліна «Публічно-правова охорона інтелектуальної власності» розрахована для вивчення протягом одного семестру. Атестація проводиться у виді заліку.

Для оцінювання результатів навчання застосовується 100-бальна рейтингова система і університетська шкала оцінювання.

Через те, що при заочній формі навчання відсутня система контролю навчально-пізнавальної діяльності студента протягом семестру, застосування рейтингової системи оцінювання, як правило, не доцільно. Незважаючи на це, оцінювання навчальної діяльності студента-заочника здійснюється за 100-бальною шкалою. Це є вимогою оформлення додатку до диплому.

5. Рекомендована література

Базова

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України* 1996. № 30. Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 16. ст. 112.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122.
4. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. ст. 131.
5. Кримінальне право України : Особлива частина : підручник / В.Я. Тацій, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2020. 768 с.
6. Основи правової охорони інтелектуальної власності в Україні : Підручник / За ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 236 с.
7. Право інтелектуальної власності : академічний курс. [О. П. Орлюк та ін.]; [ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцький]. К. : Видавничий дім «Ін Юре», 2007. 696 с.
8. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Харків : Право, 2016. Т. 17 : Кримінальне право / редкол. : В. Я. Тацій (голова), В. І. Борисов (заст. голови) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2017. 1064 с.
9. Данильян О. Г. Методологія наукових досліджень : підручник / О. Данильян, О.П. Дзьобань. Харків : Право, 2019. 368 с.

Законодавство, підзаконні акти, міжнародно-правові та інші нормативні документи

10. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 №3792-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 13. ст. 64.
11. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг. Закон України від 15.12.1993 р. № 3689-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 7. ст. 36.
12. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27.01.1995 р. № 32/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 7. ст. 45.
13. Про видавничу справу : Закон України від 05.06.1997 р. № 318/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 32. ст. 206.
14. Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту інформаційного телерадіопростору України : Закон України від 05.02.2015 № 159-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 18. ст. 131.
15. Про захист інформації в автоматизованих системах : Закон України від 05.06.1994 р. № 80/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 31. ст. 286.

16. Про державну підтримку кінематографії в Україні : Закон України від 23.03.2017 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 20. ст. 240.
17. Про театри і театральну справу. Закон України від 31.05.2005 № 2605-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 26. ст. 350.
18. Про телебачення і радіомовлення : Закон України від 21.12.1993 р. № 3759-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 10. ст. 43.
19. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. ст. 314.
20. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні : Закон України від 16.11.1992 № 2782-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 1. ст. 1 2014.
21. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 07.06.1996 р. № 236/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 36. ст. 164.
22. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 30. ст. 379.
23. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. ст. 650.
24. Про кінематографію : Закон України від 13.01.1998 № 9/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 22. ст. 114.
25. Про науково-технічну інформацію : Закон України від 25.06.1993 № 3322-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 33. ст. 345.
26. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 3. ст. 25.
27. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 № 964-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 39. ст. 351.
28. Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування : Закон України від 17.01.2002 № 2953-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 17. ст. 121.
29. Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, комп'ютерних програм, баз даних : Закон України від 23.03.2000 № 1587-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 24. ст. 183.
30. Про охорону прав на зазначення походження товарів : Закон України від 16.06.1999 № 752-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 32. ст. 267.
31. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 № 3687-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 7. ст. 32.
32. Про охорону прав на промислові зразки : Закон України від 15.12.1993 № 3688-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 7. ст. 34.
33. Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем : Закон України від 05.11.1997 № 621/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 8. ст. 28.
34. Про охорону прав на сорти рослин : Закон України від 21.04.1993 № 3116-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 21. ст.218.

35. Про племінну справу у тваринництві : Закон України від 15.12.1993 № 3691-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 2. ст. 7.

36. Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі : Закон України від 10.04.2008 № 250-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. №23. ст. 213.

37. Про приєднання України до Протоколу до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків : Закон України від 01.06.2000 № 1763-Ш. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 35. ст. 285.

38. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 08.03.2004. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 29. ст. 367.

39. Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. *Урядовий кур'єр*. Офіційне видання від 15.01.2015. № 6.

40. Про Стратегію кібербезпеки : Указ Президента України від 15.03.2016 р. «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України». *Офіційний вісник України* від 29.03.2016. 2016. № 23. ст. 899.

41. Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності : Указ Президента України від 29.09.2017 р. № 299/2017. *Офіційний вісник Президента України*. 2017. № 22. ст. 437.

42. Концепція реформ державної системи охорони інтелектуальної власності в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.06.2016 р. № 402-р. *Офіційний вісник України* від 14.06.2016. 2016. № 44. ст. 1625.

43. Про припинення діяльності Державного підприємства «Українське агентство з авторських та суміжних прав» шляхом реорганізації в Державну організацію «Українське агентство з авторських та суміжних прав» : Наказ Державної служби інтелектуальної власності України від 25.07.2013 р. № 392-Н
URL : <http://sips.gov.ua/ua/news.html? m=publications& t=rec&id=2311&fp=133> (дата звернення: 08.04.2020 р.).

44. Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.09.2019. № 838. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/mn022154> (дата звернення: 08.04.2020 р.)

45. Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 р. № 72. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/72-2003-%D0%BF> (дата звернення: 08.04.2020 р.).

46. Про затвердження мінімальних ставок винагороди авторам технологій і особам, які здійснюють їх трансфер : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.2008 р. № 520. *Офіційний вісник України*. 2003. № 4. ст. 129.

47. Про затвердження Положення про Державне агентство України з питань кіно : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2014 № 277. *Офіційний вісник України*. 2014. № 59. ст. 1618.

48. Про створення державного підприємства «Інтелзахист» : Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.08.2002 р. № 449. *Державна служба інтелектуальної власності*. URL: <http://sips.gov.ua/ua/dpi/nakaz.html> (дата звернення: 08.04.2020 р.).

49. Про нормативно-правові акти, що регулюють питання, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності : Інформаційний лист Вищого Господарського Суду України від 20.02.2007 р. № 01-8/91. *Бюлетень законодавства і юридичної практики*. 2007. № 6.

50. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010 р. № 5. *Вісник Верховного суду України*. 2010. № 6.

51. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності : Міжнародний документ від 15.04.1994 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981_018 (дата звернення: 08.04.2020 р.).

52. Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі : Протокол ратифіковано Законом № 250-VI від 10.04.2008. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 23. ст.213.

53. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів : Міжнародний документ від 24.07.1971. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_051 (дата звернення: 08.04.2020 р.).

54. Брюссельська конвенція о распространении несущих программы сигналов, передаваемых через спутники. URL: http://www.wipo.int/treaties/en/ip/brussels/trtdocs_wo025.html (дата звернення: 08.04.2020 р.).

55. Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури, підписаний у Будапешті 28.04.1977 р. (Про приєднання до Договору див. Закон № 474/96-ВР від 01.11.96 URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_039/print (дата звернення: 08.04.2020 р.).

56. Вашингтонський договір про інтелектуальну власність у відношенні інтегральних мікросхем URL : http://www.wipo.int/treaties/en/ip/washington/trtdocs_wo011.html (дата звернення: 08.04.2020 р.).

57. Віденська угода про заснування Міжнародної класифікації зображувальних елементів знаків (Про приєднання до Угоди див. Закон № 1000-VI від 18.02.2009 р. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_h33 (дата звернення: 08.04.2020 р.).

58. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року (Про участь України у Конвенції додатково див. Постанову ВР № 3794-12 від 23.12.93) URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_052 (дата звернення: 08.04.2020 р.).

59. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20.12.1996 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_770 (дата звернення: 08.04.2020 р.).

60. Всесвітня організація інтелектуальної власності. Договори. URL: <http://www.wipo.int/treaties/ru/> (дата звернення: 08.04.2020 р.).

61. Гаазький Акт Гаазької угоди про міжнародну реєстрацію промислових зразків, прийнятий 28.11.1960 р. в Гаазі: URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_132 (дата звернення: 08.04.2020 р.).

62. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми, прийнятий Дипломатичною конференцією 20.12.1996 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_769/print (дата звернення: 08.04.2020 р.).

63. Договір про закони щодо товарних знаків. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_102/print (дата звернення: 08.04.2020 р.).

64. Договір про патентне право. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/895_002/print (дата звернення: 08.04.2020 р.).

65. Договір про патентну кооперацію від 19.06.1970 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/895_001/print (дата звернення: 08.04.2020 р.).

66. Женевський акт Гаазької угоди про міжнародну реєстрацію промислових зразків, прийнятий 2 липня 1999 р. в Женеві. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_601 (дата звернення: 08.04.2020 р.).

67. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності від 14.07.1967 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_169/print (дата звернення: 08.04.2020 р.).

68. Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм від 29.10.1971 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_124 (дата звернення: 08.04.2020 р.).

69. Лісабонська угода про охорону найменувань місць походження та їхньої міжнародної реєстрації від 31.10.1958 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_b11/print (дата звернення: 08.04.2020 р.).

70. Локарнська угода про заснування Міжнародної класифікації промислових зразків від 8.10.1968 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_b07 (дата звернення: 08.04.2020 р.).

71. Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14.04.1891 р. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_134/print (дата звернення: 08.04.2020 р.).

72. Мадридська угода про недопущення неправдивих або таких, що вводять в оману, зазначень походження товарів. URL: <http://www.wipo.int/treaties/en/ip/madrid/> (дата звернення: 08.04.2020 р.).

73. Міжнародна конвенція по охороні нових сортів рослин від 02.12.1961 р. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_856 (дата звернення: 08.04.2020 р.).

74. Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення від 26.10.1961 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_763/print (дата звернення: 08.04.2020 р.).

75. Найробський договір про охорону Олімпійського символу : Указ Президента про приєднання до Договору від 13.03.1998 № 192/98. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_995 (дата звернення: 08.04.2020 р.).

76. Ніщцька угода про Міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків від 15.06.1957 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_066/print (дата звернення: 08.04.2020 р.).

77. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20.03.1883 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_123/print (дата звернення: 08.04.2020 р.).

78. Пекінський договір по аудіовізуальним виконанням. URL: http://www.wipo.int/export/sites/www/treaties/ru/ip/beijing/pdf/beijing_treaty.pdf.

79. Правила до Сінгапурського договору про право товарних знаків. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_h58 (дата звернення: 08.04.2020 р.).

80. Про координацію певних положень авторського права і суміжних прав щодо радіомовлення через супутники і ретрансляції по дротовому зв'язку : Директива Ради ЄС від 27.09.1993 р. № 93/83. URL: http://megalib.com.ua/content/184_34_Programa_integracii_Ukraini_do_Evropeiskogo_Souzy_u_galyzi_avtorskogo_prava_i_symi_jnih_prav.html (дата звернення: 08.04.2020 р.).

81. Про правовий захист баз даних : Директива Європейського Парламенту та Ради від 11.03.1996 р. № 96/9/ЄС. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_241 (дата звернення: 08.04.2020 р.).

82. Про правову охорону комп'ютерних програм. Директива Ради Європейського співтовариства від 14.05.1991 р. № 91/250/ЄЕС. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_065 (дата звернення: 08.04.2020 р.).

83. Про уніфікацію строку охорони авторського права і деяких суміжних прав : Директива Ради від 23.10.1993 р. № 93/98/ЄЕС. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_434 (дата звернення: 08.04.2020 р.).

84. Сінгапурський договір про право товарних знаків : Закон України від 15.04.2009 р. № 1263-VI. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_h54/print1324563710759816 (дата звернення: 08.04.2020 р.).

85. Страсбурзька угода про Міжнародну патентну класифікацію від 24.03.1971 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/999_001 (дата звернення: 08.04.2020 р.).

86. Угода про заснування Світової організації торгівлі від 15.04.1994 р.
URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_342 (дата звернення: 08.04.2020 р.).

87. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/981_018 (дата звернення: 08.04.2020 р.).

88. Щодо права на прокат та права на отримання рентної плати та деяких прав, пов'язаних з авторським правом в галузі інтелектуальної власності : Директива Ради Європи від 19.11.1992 р. № 92/100/ЄЕС. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_360 (дата звернення: 08.04.2020 р.).

Допоміжна література

89. Актуальні питання кримінального законодавства України та практики його застосування : монографія / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, Л. М. Демидова та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, Л. М. Демидової. Харків: Право, 2017. 400 с.

90. Актуальні проблеми кримінально-правової кваліфікації : навч. посіб. За заг. ред. В. В. Топчія ; наук. ред. В. І. Антипова, Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД». 2017. 896 с.

91. Андрушко П. П. Кримінально-правова охорона прав інтелектуальної власності в Україні. К. : Форум, 2004. 160 с.

92. Авторське право та суміжні права в Україні: Їх захист та відповідальність : практичний посібник. К.: «Центр учбової літератури», 218.

93. Баранов О. А. Інтернет речей: теоретико-методологічні основи правового регулювання. Т. 1: Сфери застосування, ризику і бар'єри, проблеми правового регулювання : монографія. 2-ге вид. Харків : Право. 2018. 224 с.

94. Бернерс-Лі, Тім. Заснування Павутини: З чого починалось і до чого прийде Всесвітня мережа / Т. Бернерс-Лі, М. Фічетті; Пер. з англ. А. Іщенко. К.: «Києво-Могилянська академія», 2007. 207 с.

95. Бошицький Ю. Л. Мала енциклопедія права інтелектуальної власності. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2009. 260 с.

96. Ващинець І. Деякі питання юридичної природи виключних авторських прав. URL: <http://kievlegal.com.ua/node/4> (дата звернення: 08.04.2020 р.).

97. Галінська С. Існування електронних бібліотек в Україні: сучасність та перспективи. *Інтелектуальна власність*. 2009. № 11. С. 17-22.

98. Гульбин Ю. Т. Интеллектуальные права на результаты интеллектуальной деятельности. М.: «Юрсервитум». 2014. 229 с.

99. Гулкевич В. Д. Історія розвитку кримінального законодавства про охорону авторського права і суміжних прав на території України. *Кримінальне право України*. 2005. № 8-9. С. 37-58.

100. Гуменюк О., Арданов О. Плагіат та інші актуальні проблеми реалізації авторського права у діяльності засобів масової інформації. *Інтелектуальна власність*. 2009. № 5. С. 13-21.

101. Жилінкова І. Правове регулювання Інтернет-відносин. *Право України*. 2003. № 5. С. 124-128.
102. Застосування судами законодавства у справах про адміністративні правопорушення у сфері інтелектуальної власності (ст. 51², 164⁹ КУпАП). URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/BFBD8AFB5E6BC531C2257B7C0042599B](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/BFBD8AFB5E6BC531C2257B7C0042599B) (дата звернення: 08.04.2020 р.).
103. Згуровський М. З. Набуття та здійснення прав інтелектуальної власності у вищих навчальних закладах. *Наука та інновації*. 2007. Т. 3. № 4. С. 58-61.
104. Інтелектуальна власність: теорія і практика інноваційної діяльності: Підручник / За ред. М. В. Вачевського. К. : ВД Професіонал, 2005. 448 с.
105. Капітаненко Н. П. Адміністративно-правовий захист авторських прав. *Право і суспільство* URL : http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/3_2017/part_1/24.pdf (дата звернення: 08.04.2020 р.).
106. Капіца Ю. М., Ступак С. К. Жувака О. В. Авторське право і суміжні права в Європі : монографія. К. : Логос, 2012. 696 с.
107. Коваленко Є. В. Проблеми охорони й захисту прав інтелектуальної власності в Інтернеті. URL: <http://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/19788/1/%D0%84.%D0%9A%D0%BE%D0%B2%D0%86.pdf> (дата звернення: 08.04.2020 р.).
108. Котеньова О. В., Гуценков І. В. Міжнародно-правові механізми охорони та захисту авторських прав. *Публічне і приватне право: проблеми методології, теорії та практики* : Міжнар. юрид. наук.-практ. Інтернет-конференція. (14.05.2013р.). URL: http://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=529%3A130513-12&catid=67%3A2-0513&Itemid=83&lang=ru (дата звернення: 08.04.2020 р.).
109. Кохановська О. Основні теорії права інтелектуальної власності та їх вплив на розвиток сучасного законодавства в Україні. *Право України*. 2011. № 5. С. 52-59.
110. Макаренко Г. Україна у боротьбі з піратством: поступ і бар'єри. *Юридичний вісник України*. 2007. № 11. С. 5.
111. Мамчур Л., Ситцовой В. Еволюція законодавства про авторське право в Україні в першій половині 90-х років минулого століття. *Інтелектуальна власність в Україні*. 2017. № 2. С. 8-9.
112. Маріц Д. О. Ноу-хау як об'єкт інформаційного захисту. *Правова інформатика*. № 3 (12). 2014. С. 70-76.
113. Міжнародні угоди у сфері інтелектуальної власності. Метод. вказівки з дисц. «Інтелектуальна власність» для студ. техн. спец. усіх форм навчання / Уклад. І. І. Верба, В. В. Пригода. К., 2004. 72 с.
114. Мікульонок І. О. Інтелектуальна власність : навч. посіб. 3-тє вид., переробл. і допов. К. : Кондор-Видавництво, 2014. 242 с.

115. Мікульонюк І. О. Інтелектуальна власність та патентознавство: підручник. 3-тє вид., переробл. і допов. К. : КІІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2019. 244 с.
116. Мисливий В. А. Публічно-правова охорона інтелектуальної власності: кримінально-правовий аспект. Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності : Матеріали науково-практичної конференції / 26 квітня 2019 р., м. Київ / Упоряд. : Фурашев В. М., Петряєв С. Ю., Барюаш В. А. Київ : Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» Вид-во «Політехніка». 2019. С.63-67.
117. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Грищук, А. В. Савченко та ін. К. : Юрінком Інтер, 2017. 1104 с.
118. Нерсисян А. С. Кримінально-правова охорона прав інтелектуальної власності : монографія. Хмельницький : Видавництво ХУУП, 2010. 192 с.
119. Основи ІТ-права : навч. посіб. / Т. В. Бачинський, Р. І. Радейко, О. І. Харитонова та ін. ; за заг. ред. Т. В. Бачинського. 2-ге вид., допов. і перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2017. 208 с.
120. Панькевич В. М., Вербська М. О. Проблеми захисту авторського права в Україні. URL : http://www.rusnauka.com/1_NIO_2013/Pravo/3_124135.doc.htm (дата звернення: 08.04.2020 р.).
121. Потехіна В. Інтелектуальна власність / За ред. Дахна І. І. Київ : ЦУЛ, 2008. 413 с.
122. Правове забезпечення сфери інтелектуальної власності в Україні в контексті Європейської інтеграції: концептуальні засади : монографія / за наук. ред. О. П. Орлюк ; кол. авторів : В. С. Дробязко, А. В. Міндрул, О. Тверзенко, Л. І. Работягова, О. О. Штефан та ін. К. : Лазурит Поліграф, 2010. 464 с.
123. Проект Закону України «Про Національну систему охорони інтелектуальної власності в Україні». *Право України*. 2016. № 11. С.23-60.
124. Світові тенденції охорони інтелектуальної власності та Україна. Центр Разумкова. *Національна безпека та оборона*. 2001. № 10. URL : http://shron1.chtyvo.org.ua/Natsionalna_bezpeka_i_oborona/2001_N10_22_Problemy_okhorony_intelektualnoi_vlasnosti_v_Ukraini.pdf (дата звернення: 08.04.2020 р.).
125. Солощук М., Капінос М., Лерантович Е. Захист прав інтелектуальної власності. *Інтелектуальна власність*. 2008. № 11. С. 51-62.
126. Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності : Матеріали науково-практичної конференції / 26 квітня 2019 р., м. Київ / Упоряд. : Фурашев В. М., Петряєв С. Ю., Барбаш В. А. Київ : Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» Вид-во «Політехніка». 2019. 194 с.
127. Тарасенко Л. Л. Комп'ютерна програма як об'єкт інтелектуального права. URL : <http://aphd.ua/publication-167> (дата звернення: 08.04.2020 р.).

128. Троцюк Н. В. Адміністративно-правовий захист авторських прав. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 1. С. 216-219.
129. Харченко В. Б. Кримінально-правова охорона прав на результати творчої діяльності та засоби індивідуалізації в Україні : монографія. Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. 480 с.
130. Фурашев В. М. Кіберпростір та інформаційний простір, кібербезпека та інформаційна безпека: сутність, визначення, відмінності. *Інформація і право*. 2012. № 2. С. 162-169.
131. Ходаківський Є. І., Якобчук В. П., Литвинчук І. Л. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти. навч. посіб. К. : «Центр учбової літератури», 2014. 276 с.
132. Целих Н. М. Інтелектуальна власність : Навчальний посібник для студентів ВЗН. Х. : Вид-во ХНАДУ, 2007. 133 с.
133. Цибульов П. М. Основи інтелектуальної власності : Навчальний посібник. К. : «Інст. інтел. власності і права», 2005. 112 с.
134. Шакірова О. В. Захист прав інтелектуальної власності: законодавчий аспект. *Міжнародний юридичний вісник* : зб. наук. праць Національного університету державної податкової служби України. 2014. Вип. 1. С. 219-224.
135. Шишка Р. Б. Охорона права інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект : монографія. Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. 368 с.
136. Яшарова М. М. Визначення поняття промислової власності в історії законодавства України та інших країн. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 1. С.238-242.